

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ВСТУП ДО ФАХУ

Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
першого (бакалаврського) рівня

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2023

УДК 336(072.034)

B85

Укладач І. В. Журавльова

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.

Протокол № 6 від 14.12.2022 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Вступ до фаху [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» першого (бакалаврського) рівня / уклад. І. В. Журавльова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. – 43 с.

Надано матеріали для самостійної роботи студентів у межах вивчення навчальної дисципліни. За кожною темою наведено індивідуальні творчі завдання для самостійного опрацювання, зміст основних понять і термінів, тести, а також контрольні запитання для самодіагностики.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» ОП «Фінанси і кредит» першого (бакалаврського) рівня.

УДК 336(072.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2023

Вступ

У сучасних умовах економічне зростання України залежить від ефективного використання її фінансово-економічного потенціалу. Жодна держава в світі не може успішно розвиватися без належного функціонування фінансової, банківської, податкової, митної та страхової систем, що значною мірою залежить від рівня професійної підготовки фахівців, які здатні вирішувати актуальні проблеми у фінансовій сфері. З огляду на зазначене навчальна дисципліна «Вступ до фаху» потребує широкого впровадження в навчальний процес.

Навчальна дисципліна «Вступ до фаху» належить до обов'язкових навчальних дисциплін професійного циклу та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого освітнього рівня (бакалаврського) за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування». Об'єктом навчальної дисципліни є процес організації підготовки фахівців спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Предметом навчальної дисципліни є система знань про вищу освіту, основні аспекти професійної підготовки та діяльності майбутніх фінансистів, складові системи організації підготовки фахівців спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітнього ступеня «Бакалавр» та характеристику цієї спеціальності.

Завдання навчальної дисципліни полягають у ознайомленні студентів з організацією навчального процесу в університеті за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» та поглиблення розуміння основ і сфер професійної діяльності, у широкому ознайомленні студентів з обраним напрямом у галузі фінансів; формуванні сучасного економічного й фінансово-аналітичного мислення та навичок для подальшого їх використання в опануванні сукупності навчальних дисциплін, що в кінцевому підсумку формують повноцінного фахівця у галузі фінансів, банківської справи та страхування; виробленні критичного ставлення та вміння правильно орієнтуватися та використовувати теоретичні положення фінансової науки та практики для успішного вирішення поставлених завдань, отримання повноцінної освіти за обраною спеціальністю; набутті вміння орієнтуватися у мінливих умовах у галузі фінансів, а також застосувати отримані знання у перебігу вирішення конкретних ситуативних завдань, що будуть виникати в процесі навчання за обраною спеціальністю.

Мета навчальної дисципліни полягає в ознайомленні студентів з основами майбутньої спеціальності та особливостями підготовки кваліфікованих бакалаврів та магістрів у галузі фінансів, банківської справи та страхування, змістом та завданнями професійної діяльності у фінансовій сфері; формуванні у студентів комплексного розуміння системи взаємозв'язків у фінансовій системі країни та окремо у сферах професійної діяльності фінансистів.

Змістовий модуль 1. Загальні основи спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Тема 1. Система вищої освіти в Україні

Питання для самоконтролю

1. Що ви знали про свою майбутню спеціальність на момент її вибору?
2. Як змінилося ваше уявлення про майбутню спеціальність після практики «Вступ до фаху»?
3. Яка кваліфікація вам буде присвоєна за результатами державної атестації?
4. Які посади ви зможете посідати після закінчення навчального закладу?
5. На якій посаді ви бачите себе в майбутньому?
6. Чи не виникало у вас бажання змінити свою майбутню професію?
7. Які установи ви відвідали під час практики «Вступ до фаху». Які з них вам найбільше сподобалися? Чому?
8. Яку роль повинна відігравати ваша майбутня професія у підвищенні ефективності роботи підприємства, на якому ви працюватимете?
9. Що цікавого ви почули або побачили в період практики «Вступ до фаху»?
10. Розкажіть загальні відомості про досліджуване підприємство, організацію, установу?
11. Охарактеризуйте нормативно-законодавче забезпечення діяльності досліджуваного підприємства, організації, установи?
12. Яка організація фінансової діяльності на досліджуваному підприємстві, організації, установі?

13. Який механізм розрахунку основних фінансових показників діяльності досліджуваного підприємства, організації, установи?

14. Як здійснюється ведення документообігу та складання звітності на досліджуваному підприємстві, організації, установі?

15. Яку професію ви ще хотіли б опанувати? Чому?

Інтерактивні екскурсії

1. Інтернет-подорож сторінками інтернет-порталів державних установ щодо стандартів та освітньо-професійних програм спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

2. Інтернет-подорож довідником професій.

3. Інтернет-подорож сторінками сайтів державних установ України, ХНЕУ ім. С. Кузнеця з нормативними документами, що регламентують організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти.

Індивідуальне завдання

На сайті ХНЕУ ім. С. Кузнеця ознайомтеся з силабусами та РПНД за вибілковими освітніми компонентами вашої освітньої програми. Оберіть освітні компоненти соціально-психологічного, правового та технологічного циклу, майнори та вільні майнори. Обґрунтуйте свій вибір.

Питання для самостійного опрацювання

1. Організація фінансово-економічної освіти в Україні.

2. Фінансово-економічна освіта на сучасному етапі: стан, досягнення, проблеми розвитку.

3. Концепція ХНЕУ ім. С. Кузнеця освітньої діяльності за фахом 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Методичні рекомендації щодо написання конспектів

Конспект (від лат. *conspectus* – огляд) – це письмовий текст, у якому коротко і послідовно викладено зміст основного джерела інформації.

Конспектувати – це означає приводити до певного порядку відомості, почерпнуті з оригіналу. В основі процесу лежить систематизація прочитаного чи почутого.

Записи можуть робитися як у вигляді точних витримок, цитат, так і у формі вільного подання сенсу. Манера написання конспекту, як правило, близька до стилю першоджерела.

Якщо конспект складено правильно, він повинен відображати логіку та смисловий зв'язок записуваної інформації. Їм за простою можна скористатися через деякий час, а також надати для застосування комусь ще, оскільки прочитання грамотно зафіксованих даних ніколи не викликає труднощів.

У процесі навчання або під час вирішення якогось завдання у загальному обсязі інформації виокремлюють найважливіше та необхідне, таким чином спрощуючи оволодіння матеріалом. У добре зроблених записах можна з легкістю виявити спеціалізовану термінологію, зрозуміло розтлумачену та чітко виокремлену для запам'ятовування значень різних слів. Використовуючи законспектовані відомості, легше створювати значні творчі чи наукові роботи, різні реферати та статті.

Потрібно вміти розрізняти конспекти та правильно використовувати ту категорію, яка найкраще підходить для виконуваної роботи.

План-конспект. Такий вид викладення на папері створюється на основі заздалегідь складеного плану матеріалу, що складається з певної кількості пунктів (із заголовками) та підпунктів. У процесі конспектування кожен заголовок розкривається – доповнюється коротким текстом, зрештою виходить стрункий план-конспект.

Саме такий варіант найбільше підходить для термінової підготовки до публічного виступу чи семінару. Природно, що послідовнішим буде план (його пункти повинні максимально розкривати зміст), тим пов'язанішою і повноціннішою буде доповідь. Фахівці рекомендують наповнювати плановий конспект позначками, в яких будуть вказані всі використовувані вами джерела, оскільки згодом важко відновити їх у пам'яті.

Схематичний план. Цей різновид конспекту виглядає так: усі пункти плану подані у вигляді запитань, на які потрібно дати відповідь. Вивчаючи матеріал, ви вносите короткі позначки (2–3 речення) під кожен пункт питання.

Такий конспект відображає структуру та внутрішній взаємозв'язок усіх відомостей та сприяє гарному засвоєнню інформації.

Текстовий конспект. Подібна форма викладення насиченіша за інші та складається з уривків та цитат самого джерела. До текстуального конспекту можна легко приєднати план або наповнити його різними

тезами та термінами. Він найкраще підходить тим, хто вивчає науку чи літературу, де цитати авторів завжди важливі. Однак такий конспект скласти непросто. Потрібно вміти правильно відокремлювати найбільш значущі цитати таким чином, щоб у результаті вони дали уявлення про матеріал загалом.

Тематичний конспект. Такий спосіб запису інформації суттєво відрізняється від інших. Сутність його – у висвітленні якогось певного питання; при цьому використовується не одне джерело, а кілька. Зміст кожного матеріалу не відображається, адже ціль не в цьому. Тематичний конспект допомагає краще за інших аналізувати задану тему, розкривати поставлені питання та вивчати їх із різних сторін. Однак будьте готові до того, що доведеться опрацювати чимало літератури для повноти і цілісності картини, тільки в цьому випадку викладення матиме всі переваги.

Вільний конспект. Цей вид конспекту призначений для тих, хто вміє використати відразу кілька способів роботи із матеріалом. У ньому може бути що завгодно: виписки, цитати, план та безліч тез. Вам знадобиться вміння швидко та лаконічно викладати свою думку, працювати з планом, авторськими цитатами. Вважається, що подібне фіксування відомостей є найбільш цілісним та повноважним.

Техніка складання конспекту.

Необхідно переглянути матеріал, виявити особливості тексту, його характер, зрозуміти, чи складний він, чи містить незнайомі терміни.

Знову прочитати текст та ретельно проаналізувати його. Така робота з матеріалом дасть можливість відокремити головне від другорядного, розділити інформацію на складники, розмістити її у потрібному порядку.

Позначивши основні думки тексту, їх називають тезами. Їх можна записувати як завгодно – цитатами (якщо потрібно передати авторську думку) чи своїм власним способом.

Під час конспектування лекцій рекомендовано дотримуватися таких основних правил:

1. Не починати записувати матеріал з перших слів викладача, спочатку необхідно вислухати його думку остаточно і постаратися зрозуміти її.

2. Приступати до запису потрібно в той момент, коли викладач закінчує викладання однієї думки, починає її коментувати.

3. У конспекті обов'язково виокремлюють окремі частини. Необхідно розмежовувати заголовки, підзаголовки, висновки, відокремлювати одну тему від іншої. Виокремлення можна робити підкресленням, іншим кольором (тільки не слід перетворювати текст у строкаті картинки).

Рекомендовано робити відступи для позначення абзаців та пунктів плану, пробільні рядки для відокремлення однієї думки від іншої, нумерацію. Якщо визначення, формули, правила, закони в тексті необхідно зробити помітнішими, то їх обводять у рамку.

4. Записи слід створювати з використанням прийнятих умовних позначень.

Конспектуючи, обов'язково необхідно вживати різноманітні знаки (їх називають сигнальними). Це можуть бути покажчики та напрямні стрілки, знаки оклику та питання, поєднання PS (післямовлення) і NB (звернути увагу). Наприклад, слово «отже» можна позначити математичною стрілкою =>. Коли виробиться свій власний знаковий набір, то створювати, а потім і вивчати конспект буде простіше та швидше.

Не треба забувати про аббревіатури (скорочені слова), знаки рівності та нерівності, більше і менше.

Велику користь до створення правильного конспекту дають скорочення. Однак багато хто вважає, що скорочення типу «д-ти» (думати) і подібні до них використовувати не слід, оскільки згодом багато часу йде на розшифрування, а читання конспекту не повинно перериватися сторонніми діями та роздумами.

Найкраще розробити власну систему скорочень та позначати ними у всіх записах одні й самі слова (і нічого іншого). Наприклад, скорочення «г-ти» буде завжди і скрізь словом «говорити», а велика буква «Р» – словом «робота».

5. Потрібно уникати складних та довгих міркувань.

6. Під час конспектування краще користуватися оповідальними пропозиціями, уникати самостійних питань. Запитання доречні на полях конспекту.

7. Не потрібно намагатися зафіксувати матеріал дослівно, при цьому часто губиться головна думка, до того ж такий запис важко вести. Другорядні слова потрібно відкидати, без них головна думка не втрачається.

8. Якщо у лекції зустрічаються незрозумілі терміни, то можна залишити місце, а після занять уточнити їхнє значення у викладача.

Методичні рекомендації щодо написання звітів

Звіт виконують у середовищі *MS Office*.

Обсяг звіту складають шрифтом *TimeNewRoman* (звичайним), кг. 14, редактора *Word* з інтервалом між рядками 1,3.

Текст розміщують на одній сторінці аркуша, залишаючи вільними поля з інтервалами: зліва – 3 см, справа – 1 см, згори і знизу по 2 см.

Нумерація сторінок – наскрізна, починаючи з титульного аркуша, у правому верхньому кутку арабськими цифрами.

Першою сторінкою є титульний аркуш за зразком, поданим у додатку А.

На титульному аркуші, першій сторінці розділу, на сторінці списку літературних джерел та додатках номер сторінки не проставляють.

Розділи мають порядкові номери (арабськими цифрами) і можуть складатись із пунктів. Пункти нумерують у межах розділу двома цифрами, (наприклад 1.1, 1.2, 1.3, ...), підпункти – мають потрійну нумерацію (1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, ...). Розділи, пункти, підпункти повинні мати коротку змістовну назву, написану з прописної літери. Крапку у кінці назви не ставлять. Назви розділів розміщують посередині рядка. Кожний розділ починається з нової сторінки; назву пункту (підпункту) відокремлюють від тексту роботи одним рядком.

Весь ілюстративний та розрахунковий матеріал, таблиці та малюнки оформлюють за наскрізною нумерацією (1, 2, 3, ...), мають назву, що відображає їх зміст, період часу, одиниці вимірювання. Зразок оформлення таблиць, малюнків подано далі.

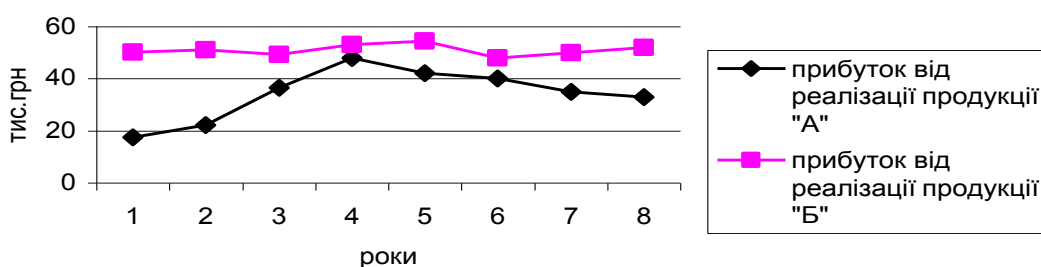

Рис. 1. Прибуток за видами продукції

Таблиця 2
Склад доходів підприємства «...» у 2021 – 2023 рр.

№ з/п	Вид доходу	Роки			Порівняння, +- 2023 до 2021
		2021	2022	2023	
X	Усього				

Допускається перенесення таблиці на наступну сторінку із надписом «продовження таблиці (номер)».

Звіт прикріплюють на сайті ПНС.

Результати перевірки звіту проставляють в електронному журналі успішності до заліку.

Тестові завдання

1. У якому році почалось впровадження принципів Болонського процесу в українську систему освіти:

- а) 2018;
- б) 2005;
- в) 1991;
- г) 2008?

2. Про узгодження структури системи вищої освіти в Європі йдеться у документі:

- а) Болонська декларація;
- б) Сорбонська декларація;
- в) Лісабонська конвенція;
- г) Комюніке міністрів освіти країн Європи.

3. У чому полягає концепція Болонського процесу:

- а) введенні дворівневого навчання;
- б) запровадженні академічної свободи;
- в) запровадженні Додатка до диплома;
- г) навчанні впродовж життя?

4. Спеціаліст, який розуміється в політиці, економіці, знає все про конкурентів і як фахівець повинен розпоряджатись грошовими коштами з метою збільшення капіталу – це:

- а) менеджер;
- б) обліковець;
- в) фінансист;
- г) економіст.

5. Фахівець з фінансів виконує такі функції:

а) здійснює фінансовий і банківський контроль за обігом грошових коштів, забезпеченням фінансової стабільності підприємства;

б) аналізує стан фінансової і господарської діяльності суб'єктів господарювання;

в) бере участь у розробленні інвестиційних програм, визначенні напрямів витрачання коштів, забезпеченні поточного фінансування;

г) усі відповіді правильні.

6. *До основних професійних напрямів та цілей фінансиста не належить:*

а) інвестиційна ціль;

б) нормативно-методична ціль;

в) виробнича ціль;

г) зовнішньоекономічна ціль.

7. *Освітня програма «Фінанси, митна та податкова справа» не враховує специфіку роботи:*

а) органів державної влади та управління;

б) органів місцевого самоврядування;

в) організацій, установ та закладів, підприємств;

г) правильної відповіді немає.

8. *Що є чинниками повільного впровадження новітніх фінансових ідей у практичну діяльність установ, підприємств та організацій:*

а) стрімка зміна нормативної бази фінансів, що іноді змінює напрям дії на повністю протилежний за короткий термін часу;

б) суперечливість між собою законодавчої бази і підзаконних актів, інструкцій та листів фінансових відомств;

в) неоднозначність багатьох документів, що вимагає нескінченної низки тлумачень з боку законодавчого органу, компетентних фінансових органів, господарського суду;

г) усі відповіді правильні?

9. *Згідно зі Стандартом вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти випускник спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» повинен володіти такими компетентностями:*

а) інтегральною;

б) загальними;

в) спеціальними (фаховими);

г) усі відповіді правильні.

10. *Який нормативно-правовий документ не регламентує вимоги до випускника спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»:*

а) Закон України «Про вищу освіту»;

б) Національний Класифікатор професій ДК 003:2010;

- в) Закон України «Про освіту»;
- г) правильної відповіді немає?

11. До сучасних вимог щодо фінансово-економічних кадрів в економіці України належать:

- а) вміння «вибивати» дефіцитні ресурси і дотації з централізованих фондів;
- б) ініціатива, готовність брати на себе відповідальність за прийняття рішень;
- в) стимулювання виконання державних замовлень будь-якою ціною;
- г) знання кон'юнктури ринку, підтримання довгострокових партнерських відносин.

12. До сучасних вимог щодо фінансово-економічної освіти в Україні належать:

- а) підготовка фахівців широкого профілю з глибокими теоретичними знаннями;
- б) глибокі знання з економіки, фінансів, маркетингу, менеджменту тощо;
- в) достатня професійна (базова) освіта;
- г) поглиблена, вузька спеціалізація, вміння приймати самостійні рішення вже після закінчення ВНЗ.

13. Мета модернізації фінансово-економічної освіти в Україні – це:

- а) підготовка фахівців широкого профілю з глибокими теоретичними знаннями;
- б) набуття особистих якостей щодо потреб студента та вимог суспільства відносно інтеграції у світовий освітянський простір;
- в) підготовка фахівців вузької спеціалізації з професійними практичними навичками, які можуть застосовуватися у різних сферах економіки.

14. До основоположних принципів модернізації фінансово-економічної освіти України належать:

- а) сталість і відкритість економічної освіти;
- б) оновлення змісту і якості освіти відповідно до вимог часу;
- в) фундаментальність навчально-виховної діяльності.

15. Методологічні засади концепції професійної підготовки фінансистів – це:

- а) основні умови, мета, завдання та принципи вищої фінансово-економічної освіти;
- б) принципи, методи, прийоми вищої фінансово-економічної освіти;

в) мета, завдання, методи, прийоми вищої фінансово-економічної освіти.

16. Модель професійної підготовки майбутніх фінансистів будується з урахуванням:

а) компетентнісної моделі діяльності та освітньо-кваліфікаційної характеристики фінансиста;

б) комплексної моделі підготовки «бакалаврів», «спеціалістів», «магістрів»;

в) державних стандартів вищої фінансово-економічної освіти.

17. У структуру освітньо-професійної програми підготовки (ОППП) бакалаврів у ВНЗ включають такі типи дисциплін:

а) нормативні;

б) спеціальні;

в) вибіркові.

18. Навчальний план підготовки фахівця у ВНЗ містить:

а) графік навчального процесу;

б) перелік, послідовність та час вивчення навчальних дисциплін;

в) перелік рекомендованих підручників.

19. Програма навчальної дисципліни визначає:

а) графік навчального процесу;

б) інформаційний обсяг дисципліни;

в) перелік рекомендованих підручників.

20. Формою організації навчального процесу у ВНЗ не є:

а) навчальні заняття;

б) самостійна робота;

в) виробнича робота.

Змістовий модуль 2. Фінансова система та її складові

Тема 3. Предмет фінансової науки та еволюція фінансових відносин

Питання для самостійного опрацювання

1. Етимологія та сутність фінансів. Чи є відмінності трактувань терміна «фінанси» у вітчизняній та зарубіжній науці?

2. Фінанси як економічні відносини і як грошові фонди за рівнями управління економікою.

3. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями.

4. Об'єктивні та суб'єктивні причини появи фінансів.

5. Об'єкт, суб'єкт та функції фінансів.

6. Характерні ознаки фінансів.

7. Становлення та розвиток фінансової науки.

8. Загальна характеристика фінансів та фінансових відносин. Динаміка функцій фінансів у часі: еволюційний погляд.

9. Роль фінансів у відтворювальному процесі.

Теми есе і доповідей

1. Історичні передумови виникнення науки про фінанси.

2. Процес трансформації виробничих відносин у фінансові.

3. Сутність фінансів як історичної категорії.

4. Ознаки нормальної і кризової ситуації в країні.

5. Моделі фінансових відносин.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. У чому полягає різниця між виробничими і фінансовими відносинами?

2. Коли вперше було визначено термін «фінанси»?

3. Хто є суб'єктами фінансових відносин?

4. Назвіть об'єкти фінансових відносин.

5. Які існують фінансові суперечності?

6. У чому полягає сутність і механізм дії розподільної функції фінансів?

7. У чому проявляється сутність і значення контрольної функції фінансів?

Індивідуальні творчі завдання

Завдання 1. Накресліть схему взаємодії фінансових відносин між:

- банками та підприємством;
- банками та домогосподарствами;

- підприємствами та бюджетом;
- страховими компаніями та організаціями.

Завдання 2. Проаналізуйте зв'язок категорії «фінанси» з іншими поняттями фінансової науки і заповніть табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Взаємозв'язок категорії «фінанси» з іншими поняттями фінансової науки

Порівняльна база	Фінанси	Податки	Доходи	Гроші	Кредит	Страховання

Завдання 3. Відгадавши всі поняття на рис. 3.1 по горизонталі, прочитайте по вертикалі поняття, що позначає один із видів забезпечення товарних грошей. При цьому:

1. Номінальна _____ – вказана на банкноті, монеті або в електронній системі вартість, за якою гроші зобов'язані приймати як засіб платежу.
2. Прямий товарообмін.
3. Декрет, дозвіл (з лат.).
4. Грошовий знак, виготовлений із паперу.
5. Один із видів забезпечення товарних грошей.
6. Грошовий знак, виготовлений із металу.

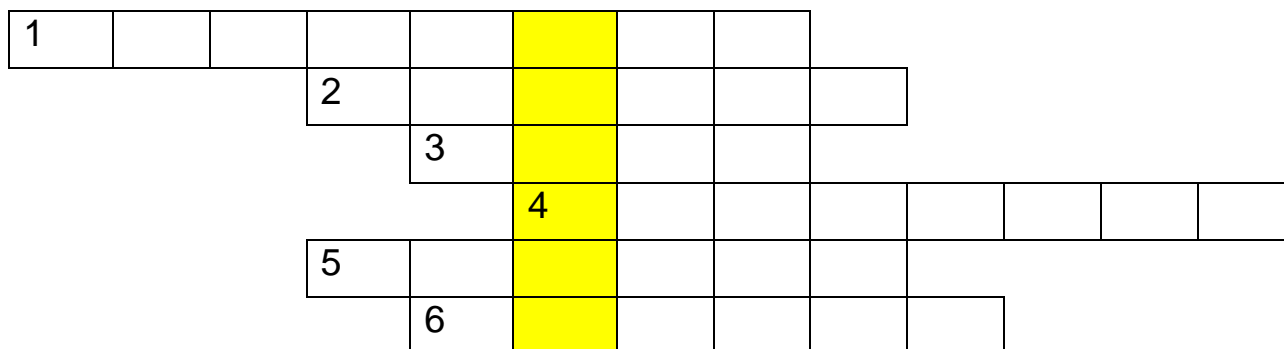

Рис. 3.1. Кросворд

Завдання 4. Пригадайте уривок із твору Івана Карпенка-Карого «Сто тисяч», у якому Савка каже: «Чув я, що Жолудь нечисті гроші має, від самого, не при хаті згадуючи, сатани, то, може, й другі так саме достали ... Тільки де ж вони з ним познайомились і як? От що цікаво! Вже ж і я не полохливого десятка, пішов би до нього в гості у саме пекло: надокучило отак раз у раз позичати, нехай би дав, іродів син! Чи душу йому, лущипірові, треба, то нехай би брав, бо без душі, мабуть, легше, як без грошей. Я вам, куме, признаюсь, що сам ходив під Івана Купайла, як мені казано, на роздоріжжя ... Повірите, звав, нехай бог простить, Гната безп'ятого! Так що ж – не вийшов, тільки налякав» (курсив – авторський).

Цей твір загалом, як і цей уривок, стосуються важливих етичних моментів щодо заможності та грошей. Подумайте, які етичні питання порушуються, коли ми користуємося грошима? Чи можна «піти на все» («без душі, мабуть, легше, як без грошей»), щоб отримати гроші? Чи можна придбати за гроші все, що бажаєш?

Завдання 5. Є дві сім'ї: сім'я Іваненків та сім'я Петренків. Сім'я Іваненків є власником однієї квартири вартістю 650 000 грн й автомобіля вартістю 180 000 грн. Також сім'я Іваненків має заощадження 150 000 грн, що зберігаються на депозиті. Сім'я Петренків є власником двох квартир сукупною вартістю 950 000 грн, одну з яких після введення будинку в експлуатацію вони планують здавати в оренду, та двох автомобілів загальною вартістю 430 000 грн. Сім'я Петренків не має заощаджень і має два кредити. Один – це кредит на купівлю квартири в розмірі 320 000 грн, другий – кредит на автомобіль у розмірі 130 000 грн. Визначте чисті активи кожної родини. У якій сім'ї розмір чистих активів вищий на цей час? Чи може це змінитися через певний час?

Завдання 6. Майкл Рубенс Блумберг, Говард Шульц, Опра Уїнфрі, До Вон Чанг, Джордж Сорос... Це аж ніяк не повний перелік імен доларових мільярдерів. Ви завжди можете його знайти у *Forbes*. Але цих мільярдерів об'єднує дещо спільне, що ви маєте знайти. Підказка: згадайте питання фінансових цілей і шляхів їх досягнення. Адже двоє людей в однаковій фінансовій ситуації можуть обрати різні фінансові цілі й отримати різні фінансові результати. Перегляньте біографії цих людей і ви обов'язково знайдете відповідь.

Завдання 7. Віктор мешкає в Харкові й давно мріє поїхати під час канікул на екскурсію до Львова. На зимові канікули він планував взяти участь у дводенній груповій поїздці разом із одногрупниками. Вартість подорожі (проживання, харчування, екскурсії та квитки на потяг «Інтерсіті» в обидва боки) становить 2 500 грн. Однак за два тижні до від'їзду захід було скасовано. Батько Віктора, знаючи про мрію сина, запропонував поїхати на вихідні на два дні до Львова усією родиною: тато, мама, Віктор і молодший брат Володимир (10 років). Батько доручив Віктору скласти бюджет подорожі з розрахунку, що сума витрат родини на цей захід не повинна перевищувати 10 000 грн, і їм потрібно забронювати житло для ночівлі на одну добу. Інформацію про вартість квитків на потяг Віктор може знайти на сайті Укрзалізниці, про вартість оренди житла – на сайтах Booking.com, Airbnb.com тощо. Які види витрат потрібно врахувати Віктору? Які з них є обов'язковими, а які – необов'язковими? Якими будуть сукупні витрати, якщо родина поїде до Львова в повному складі? Чи не перевищують сукупні витрати встановлений батьком Віктора ліміт? Яким чином можна зменшити витрати на подорож?

Підготовка кейсу «Практика підписання кредитного договору»

Підготовчий етап: Група студентів розподіляється на команди, в кожній з яких є фінансові менеджери банку та потенційні позичальники. Студенти, що виконують роль позичальників:

аналізують за сайтами певних банків та небанківських фінансових установ їхні кредитні продукти;

обирають три продукти певних фінансових установ, які є, на їхню думку, найбільш привабливими;

формують перелік банків та небанківських установ, куди вони планують звернутись за кредитом.

Студенти, що виконують роль фінансових менеджерів банків та небанківських установ:

розподіляються за переліком банків і небанківських установ, наданим студентами, що виконують роль позичальників;

ознайомлюються за офіційними сайтами з характеристикою банку (організаційно-правова форма, фінансовий стан, адреса відділень тощо), його кредитними продуктами;

складають порівняльну характеристику окремих кредитних продуктів із зазначенням відсоткової ставки.

Основний етап. Симуляція процесу пропозиції студентами, що виступають у ролі працівників банку, обрання кредитного продукту студентами, що виступають в ролі позичальників з підписанням кредитного договору.

Завершальний етап. Студенти, що грають ролі споживачів, формують звіт щодо результатів порівняльного аналізу кредитних продуктів у вигляді таблиці з висновком, чому був обраний той чи інший продукт.

Студенти, що грають ролі працівників банку, формують звіти за кожним позичальником, які можливі типові помилки під час використання кредитного продукту.

Тести

1. *Фінанси – це:*

- а) усі види доходів держави і підприємств;
- б) еквівалент грошових коштів;
- в) формування і використання засобів державного бюджету;
- г) економічні відносини, що складаються під час утворення, розподілу і використання грошових фондів;
- г') загальний еквівалент, за допомогою якого, насамперед, виміряються витрати праці робітників.

2. *Спочатку термін *finansia* означав:*

- а) систему грошових відносин;
- б) фонд коштів цільового призначення;
- в) обов'язкову сплату грошей;
- г) податкові надходження до бюджету.

3. *Що є обов'язковим атрибутом участі фінансів в економічному житті держави, підприємця:*

- а) кредити;
- б) поточні та тимчасові рахунки;
- в) цінні папери;
- г) гроші?

4. Термін *finansia* виник:

- а) у 1 ст. до н. е. у Греції;
- б) у 9 – 11 ст. у Франції;
- в) у 13 – 15 ст. в Італії;
- г) у 5 – 4 ст. до н.е. у Китаї.

5. Поява фінансів та їх розвиток зумовлений:

- а) розвитком товарно-грошових відносин;
- б) удосконаленням виробництва;
- в) економічним розвитком держави.

6. Фінансова наука виникла:

- а) наприкінці XIII ст.;
- б) у середині XV ст.;
- в) у XI ст.;
- г) у IV до н. е.

7. Проблеми оподаткування у своїх наукових працях вивчав:

- а) Ж. Боден;
- б) Дж. Локк;
- в) Л. Фон Секондорф.

8. Центральне місце в наукових дослідженнях сучасних фінансистів посідають ідеї:

- а) спрямування та використання фінансів для досягнення суспільного блага;
- б) проблеми фінансів зарубіжних країн;
- в) питань розвитку банківської системи.

9. Розподільна функція фінансів проявляється через:

- а) заходи фінансового впливу;
- б) керуючі рішення фінансової служби;
- в) розподіл і перерозподіл усіх грошових надходжень;
- г) концентрацію фінансових ресурсів;
- г) немає правильної відповіді.

10. За допомогою цих функцій фінанси впливають на процеси суспільного відтворення, нагромадження фондів і раціональне їх використання:

- а) розподільна функція;
- б) стимулювальна функція;

- в) контрольна функція;
- г) усі відповіді правильні.

11. Кожному з наведених положень знайти відповідний термін або поняття:

<p>1) загальний еквівалент, за допомогою якого насамперед, виміряють витрати праці виробників;</p> <p>2) сукупність грошових відносин, у процесі яких здійснюється формування і використання загальнодержавних фондів грошових коштів для здійснення економічних, соціальних і політичних завдань;</p> <p>3) чистий національний продукт, за винятком непрямих податків;</p> <p>4) економічна категорія, яка відображає створення, розподіл і використання фінансових ресурсів для задоволення потреб розширеного відтворення;</p> <p>5) розподіл доданої вартості й формування первинних доходів суб'єктів, які беруть участь у створенні ВВП</p>	<ul style="list-style-type: none"> а) фінанси; б) гроші; в) валовий внутрішній продукт; г) національний дохід; г') первинний розподіл
--	--

12. Функціями фінансів є:

- а) розподільна;
- б) координаційна;
- в) контрольна;
- г) споживча;
- г') корпоративна;
- д) регулівна.

13. Ця функція фінансів полягає у тому, що за допомогою фінансових важелів суб'єкт діяльності залучає економічні ресурси для вирішення фінансових завдань:

- а) контрольна функція;
- б) розподільна функція;
- в) мобілізація ресурсів;
- г) споживча функція;
- г') усі варіанти правильні.

Тема 4. Фінансова система і фінансові ресурси різних рівнів

Питання для самостійного опрацювання

1. Проблеми розвитку фінансової системи в Україні.
2. Фінансова стратегія і фінансова тактика.
3. Особливості сучасної фінансової політики України. Яка, на вашу думку, фінансова політика є ефективною і результативною в сучасних умовах?
4. Напрями вдосконалення банківського сектору у фінансовій системі країни.
5. Страховий сектор у фінансовій системі країни та його розвиток.
6. Фінанси суб'єктів господарювання у фінансовій системі країни.
7. Міжнародні вимоги до регулювання фінансового ринку.
8. Нові сфери і ланцюги фінансової системи країни: міфи і реальність.

Теми есе і доповідей

1. Сфери та ланки фінансової системи України.
2. Склад фінансових органів та інститутів.
3. Загальні риси фінансових систем розвинутих країн світу.
4. Порівняння фінансових систем країн світу з фінансовою системою України.
5. Характеристика фінансової стратегії та фінансової тактики.

Питання для самодіагностики

1. У чому полягає сутність фінансової системи?
2. Назвіть сфери фінансової системи України.
3. Дайте характеристику ланок фінансової системи України.
4. Який склад фінансової системи України за організаційною структурою?
5. Дайте порівняльну характеристику фінансової системи України та фінансових систем розвинутих країн світу.
6. У чому полягає сутність фінансової політики?

7. Назвіть ланки фінансової політики країни.
8. На яких принципах будується фінансова політика України?

Контрольні завдання для самодіагностики

Завдання 1. Проведіть порівняльний аналіз фінансів централізованої та децентралізованої сфер фінансової системи країни (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Порівняльний аналіз централізованих та децентралізованих фінансів у рамках фінансової системи країни

Ознаки	Централізовані фінанси	Децентралізовані фінанси

Завдання 2. На основі огляду навчальних і наукових джерел сформулюйте риси, що найбільше підходять:

- а) публічним фінансам;
- б) корпоративним фінансам;
- в) особистим фінансам.

Завдання 3. Накресліть схему функціонування ринку.

Завдання 4. Накресліть схему фінансового механізму таких суб'єктів: підприємство; банк; страхова компанія; бюджет.

Завдання 5. Основним показником інфляції є індекс споживчих цін. Відомо, що приріст цін у країні в січні становив 2 %, у лютому – 3 %, у березні – 2,5 %. Визначте індекс споживчих цін за кожен місяць і за три місяці разом. Поясніть, що показує індекс споживчих цін за три місяці разом.

Завдання 6. Приріст цін у країні за 2019 рік становив 13,5 %, а за 2020 рік планується, що приріст цін становитиме 9,5 %. Щорічні надходження становлять 100 000 грн. Визначте індекс купівельної спромож-

ності за кожен рік і з'ясуйте, якою буде купівельна спроможність наявних грошей.

Завдання 7. Здійсніть аналіз рівня інфляції в США, країнах ЄС і Японії за минулий рік. Поміркуйте та подискутуйте, чому занадто високий або від'ємний показники інфляції чинять негативний вплив на економіку країни? Чому центральний банк постійно відстежує рівень інфляції?

Завдання 8. Закресліть 9 слів, які стосуються податкової тематики.

А	К	П	П	О	Д	І	С	Л	С
И	Ц	Л	А	Т	А	К	К	А	Т
З	М	И	Т	Н	Т	О	К	В	А
Д	Е	Т	О	И	К	П	А	Г	А
Л	К	Ц	І	Б	І	І	Л	Ь	Д
А	Р	А	Я	З	Р	Д	І	Х	О

Завдання 9. Студент Микола влітку на канікулах вирішив попрацювати. Він влаштувався помічником продавця в місцевому супермаркеті на неповний робочий день. За місяць роботи Миколі нарахували заробітну плату в розмірі 6 400 гривень.

1. Укажіть, які податки має сплатити Микола, а які – роботодавець.

2. Зайдіть на сайт <https://zakon.rada.gov.ua/laws> і знайдіть останні версії Податкового кодексу й Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Перевірте, яка ставка застосовується до відповідних податків.

3. Обрахуйте суму податку, яку мають сплатити Микола та його роботодавець.

4. Обрахуйте, яку заробітну плату отримає Микола «на руки».

Завдання 10. У сім'ї є двоє дітей-студентів, Марія та Марко. Сплата за навчання була здійснена в серпні 2018 року. Навчання Марії коштує 13 900 грн, сплату здійснила мама. Навчання Марка коштує 25 000 грн, які сплатив тато. Річний оподатковуваний дохід матері за 2018 рік становив 122 000 грн, а батька – 120 000 грн. Батьки зберегли документи про сплату за навчання з метою повернення переплаченого податку. Обрахуйте, яку суму податку мають повернути батькам Марії та Марка.

Завдання 11. Розподіл коштів, що надійшли від платників податків, є вкрай відповідальним завданням. Держава чи місцева влада мають ефективно та своєчасно витратити кошти на ті сфери, які цього потребують, і в потрібному обсязі. Зайдіть на сторінку Міністерства фінансів України за посиланням <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet> й ознайомтеся з її змістом, а також із державним бюджетом на відповідний рік (<https://www.minfin.gov.ua/news/view/derzhavnyi-biudzhet--prezentatsiia?category=bjudzhet>). Оберіть кілька сфер, які вас цікавлять найбільше (наприклад, оборона, освіта чи медицина), та розкажіть, чи достатньо їх, на вашу думку, фінансують із бюджету?

Завдання 12. Використовуючи діаграму Венна, порівняйте категорії: ПДВ та акциз.

Для довідки: у діаграмі Венна для ілюстрування подібностей, відмінностей і зв'язків між поняттями, ідеями, категоріями та групами використовують круги, які перекриваються. Перекриті частини кругів позначають подібності між групами, а частини, що не перекриваються, – відмінності.

Індивідуальні дослідницькі завдання

Завдання 13. Проаналізуйте динаміку та структуру державного боргу України упродовж останніх трьох років, виявіть причини його виникнення і зростання.

Завдання 14. Проаналізуйте доходи і видатки місцевих бюджетів за складом та структурою упродовж трьох років (на прикладі бюджету вашої громади за проживанням), зробіть висновки щодо фінансового потенціалу громади й накреслити шляхи його зміцнення.

Завдання 15. Висвітліть сутність медичного страхування та проблематику запровадження медичного страхування і страхової медицини в Україні.

Завдання 16. Розкрийте особливості фінансової системи будь-якої розвинутої країни світу. Зробіть порівняльний аналіз з вітчизняною фінансовою системою.

Тести

1. У загальному вигляді фінансова система України складається з сукупності сфер фінансових відносин, а саме (вказіть неправильну відповідь):

- а) страхування;
- б) фінанси населення;
- в) резервні фонди;
- г) фінанси підприємств;
- ґ) державні фінанси.

2. Органи виконавчої влади України, що здійснюють фінансовий контроль:

- а) Адміністрація Президента України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Національний банк України;
- г) аудиторські фірми;
- ґ) Державна фінансова інспекція.

3. До складу державних фінансів належать (укажіть неправильну відповідь):

- а) бюджет;
- б) фінанси підприємств;
- в) державний кредит;
- г) фонди фінансових ресурсів цільового призначення.

4. Основний фонд грошових коштів і визначальна ланка державних фінансів – це:

- а) фонди цільового призначення;
- б) бюджет держави;
- в) державний кредит;
- г) місцевий бюджет.

5. Фінансова система – це єдина система, тому що:

- а) вона базується на єдиному джерелі ресурсів усіх ланок;
- б) джерелом централізованих грошових фондів є національний дохід;
- в) її функція – забезпечення певних темпів розвитку всіх галузей промисловості;
- г) фінансова система складається тільки з однієї ланки.

6. Кожному з наведених нижче положень знайти відповідний термін або поняття:

<p>1. Грошові відносини, які виникають між державою і юридичними та фізичними особами з приводу мобілізації тимчасово вільних грошових коштів у розпорядження органів державної влади і їх використання на фінансування державних потреб.</p> <p>2. Система грошових фондів, зосереджених у руках держави і призначених для виконання притаманних їй функцій.</p> <p>3. Сукупність сфер і ланок фінансових відносин, взаємопов'язаних між собою.</p> <p>4. Форма перерозподілу і використання фінансових ресурсів, залучених державою для фінансування суспільних потреб з визначених джерел, які мають цільові призначення.</p> <p>5. Офіційно визнаний і відповідними органами державної влади затверджений збалансований кошторис надходжень та витрат на певний термін.</p> <p>6. Сукупність показників усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України та використовуються для аналізу і прогнозування соціально-економічного розвитку держави.</p> <p>7. Ринок, на якому здійснюють перерозподіл фінансових ресурсів через фінансових посередників.</p> <p>8. Сукупність перерозподільних відносин, що виникають у зв'язку з формуванням і використанням на світовому або міжнародному рівнях фондів фінансових ресурсів</p>	<p>а) фінансова система;</p> <p>б) державні фінанси;</p> <p>в) міжнародні фінанси;</p> <p>г) фінансовий ринок;</p> <p>ґ) бюджет держави;</p> <p>д) фонди цільового призначення;</p> <p>е) державний кредит;</p> <p>є) зведений бюджет</p>
--	---

7. Виокремити функціональні елементи управління фінансами:

- а) планування;
- б) кредитування;
- в) оперативне управління;
- г) контроль;
- ґ) вибір виду фінансового механізму.

8. Напрями діяльності, що визначають довготермінову та середньотермінову перспективу використання фінансів – це:

- а) тактика управління фінансами;
- б) організація фінансових відносин;
- в) стратегія управління фінансами.

Тема 5. Основи особистих фінансів

Питання для самостійного опрацювання

1. Оподаткування фізичних осіб.
2. Власні заощадження та інвестиції молоді.
3. Депозити як спосіб отримати пасивний дохід.
4. Вартість кредиту.
5. Типи ризиків та управління ними.

Ситуаційні завдання для самодіагностики

Ситуація 1. Сім'я Іваненків складається з трьох осіб. Тато Микола є підприємцем, мама Оксана працює вчителькою, донька Аліна є студенткою. За минулий місяць тато Микола отримав чистий дохід від свого бізнесу в розмірі 20 000 грн і вирішив 40 % спрямувати до сімейного бюджету, а решту – вкласти в розвиток бізнесу. Мама Оксана отримала зарплату в розмірі 7 000 грн та чистий дохід від надання приватних уроків у розмірі 3 500 грн. Донька Аліна отримала стипендію в розмірі 1 200 грн. Тато Микола має 150 000 грн на довгостроковому депозиті в банку, який щомісяця дає чистий дохід 2 500 грн.

1. Визначте суму надходжень сім'ї за минулий місяць. Якою є структура надходжень сім'ї з огляду на поділ, по-перше, на трудові та нетрудові надходження; по-друге, за ступенем прогнозованості надходжень?

2. Тепер варто розглянути видатки цієї сім'ї за минулий місяць. Передусім, це сплата за комунальні послуги, яка становила 3 200 грн, з них 2 000 грн – це плата за опалення. Також витрати на продукти харчування – 4 500 грн. Донька Аліна, як і було заплановано, записалася на курси іноземної мови, вартість яких становила 5 700 грн. Мама Оксана випадково зіпсувала зимову куртку, яка не підлягала ремонту, а тому мусила придбати нову за ціною 5 500 грн. Тато Микола витратив 2 000 грн на пальне. Витрати сім'ї за користування громадським транспортом становили 600 грн. На інші дрібні витрати сім'я щомісяця закладає 700 грн, які й було витрачено. Визначте обсяг видатків сім'ї за минулий місяць. Якою є структура

видатків сім'ї з огляду на поділ, по-перше, на очікувані й неочікувані видатки з подальшим розподілом на регулярні, тимчасові та разові; по-друге, чи є в структурі видатків такі видатки, що можуть в майбутньому генерувати доходи?

3. Яким є бюджет сім'ї Іваненків за рівнем збалансованості? Якщо згадати метод глечиків, чи бракує якогось компонента?

4. Розрахуйте, якими мають бути надходження сім'ї Іваненків і як мають змінитися видатки сім'ї, якщо вони захочуть використати метод глечиків (за запропонованою в навчальному посібнику схемою). Метод глечиків полягає в тому, що чітко визначається декілька основних напрямів видатків і закріплюється певний відсоток надходжень, які спрямовуються у відповідний глечик. Це означає, що потрібно починати з аналізу регулярних видатків сім'ї, оскільки саме вони спрямовують подальший розподіл інших видатків.

5. Нехай сім'я Іваненків хоче придбати квартиру з метою здавання в оренду. Вартість квартири становить 600 000 грн. Які варіанти, виходячи з поточної фінансової ситуації сім'ї, можливі для реалізації цієї цілі?

Ситуація 2. Нехай все, чим ви володієте, це квартира вартістю 500 тис. грн, машина – 200 тис. грн, інші активи – 600 тис. грн. Ваш друг заборгував вам 10 тис. грн. Ви винні банку 250 тис. грн. Яким є ваш власний капітал?

Ситуація 3. Нехай ви придбали автомобіль в кредит. Цей автомобіль є вашим активом чи зобов'язанням, або взагалі ані активом, ані зобов'язанням?

Ситуація 4. Складіть баланс та бюджет власної сім'ї за минулі три місяці. Якою є структура надходжень вашої сім'ї з огляду на поділ: по-перше, на трудові та нетрудові надходження; по-друге, за ступенем прогнозованості надходжень? Чи змінилася суттєво структура надходжень у динаміці? Сплануйте бюджет з урахуванням упровадження ресурсозберігальних технологій.

Ситуація 5. 29 серпня поточного року Бойко І. М. сплатила річну вартість навчання свого сина Бойка А. О. Сума понесених витрат – 12 000 грн (без ПДВ). Визначте можливість Бойко І. М. скористатися правом на податкову знижку за податком із доходів фізичних осіб, якщо сума нарахованої їй заробітної плати в поточному році складе 72 000 грн.

Ситуація 6. Складіть власну (або когось з батьків) податкову декларацію для отримання податкової пільги.

Ситуація 7. Як ви вважаєте: що є більш ліквідним – гроші на депозиті чи готовий до продажу товар на складі?

Ситуація 8. Марк Цукерберг володіє 20 % акцій «Мета». Сама компанія «Мета» оцінена в суму понад 200 млрд дол. США. Це її ринкова капіталізація. Чи можна сказати, що Марк Цукерберг має статки понад 40 млрд дол. США?

Ситуація 9. Ви позичили гроші і купили на них нові меблі. Як змінився ваш власний капітал?

Ситуація 10. Ви прочитали в пресі про те, що рейтингова агенція *Standart&Poors* знизила суверенний рейтинг зобов'язань України. Чи вплине дане рішення на рівень відсоткових ставок для звичайних споживчих кредитів, що їх беруть люди в банках України?

Ситуація 11. Чи можете ви, як фізична особа-підприємець, отримати кредит в Україні під 5 % річних у гривні?

Ситуація 12. Зростання доходів може дати людині фінансову свободу. У цьому аспекті особливо важливо розуміти, що ви можете досягти такого рівня, коли активи, які ви маєте, приносять такі високі доходи, що ви не залежатимете від оплачуваної роботи. Поміркуйте над тим, які активи можуть стати запорукою вашої фінансової свободи.

Ситуація 13. «Легко знайшов – легко втратив», – чи пам'ятаєте ви цей феномен? Насправді, дію цього феномена ви, можливо, відчували

й на собі. Досить часто школярі старшого віку мають можливість працювати під час канікул. Якщо ви належите до таких школярів, то відразу дайте відповідь про відчуття, які виникали у вас, коли ви витрачали зароблені гроші й, наприклад, кишенькові гроші, які давали вам батьки. Хоча, безумовно, найяскравішим прикладом є виграш великої суми грошей або отримання неочікуваного подарунка. Ви можете знайти безліч неймовірних історій про людей, що вигравали шалені гроші й витрачали їх за лічені роки й навіть місяці. Як гадаєте, у чому полягає особливість розпорядження такими випадковими надходженнями? Якби у вас з'явилося десять мільйонів гривень, на що ви їх витратили б? Чи забезпечили б вони вам фінансову свободу?

Ситуація 14. Є видатки, які можуть в майбутньому генерувати доходи. Проте іноді люди відмовляються користуватися такими можливостями, зокрема депозитами, і продовжують зберігати гроші вдома. Аби зрозуміти хибність такої поведінки, розрахуйте купівельну спроможність 100 000 грн через п'ять років, якщо відомо, що в країні впродовж наступних п'яти років очікується, що індекс споживчих цін становитиме, у середньому, 1,09 на рік.

Ситуація 15. Андрій давно хоче придбати щось цікаве, замість старого велосипеда. Тому він вирішив розпочати накопичувати гроші, щоб через півроку купити гіроскутер вартістю 6 000 грн.

Хлопець детально проаналізував можливі джерела надходження грошових коштів. У нього є власні накопичення в сумі 1 500 грн. Щомісяця батьки дають йому кишенькові гроші в розмірі 1 000 грн, із яких 500 грн він відкладає на шкільні обіди, 200 грн – на проїзд у маршрутці, 70 грн – на сплату за послуги мобільного зв'язку, а решту може витратити на різні забаганки.

Андрій порахував, що через півроку він зможе втілити свою мрію в життя, якщо спробує трохи підзаробити грошей. Мати Андрія порадила йому такі варіанти роботи:

один раз на день вигулювати собаку сусідки (600 грн на місяць, або 20 грн за один раз);

перевіряти домашнє завдання меншого брата, який навчається у четвертому класі, та допомагати йому з уроками (400 грн на місяць).

Визначте суму грошей, якої бракує Андрію для купівлі гіроскутера. Яким чином хлопець може зменшити свої витрати? Які ще додаткові варіанти заробітку для підлітка ви можете запропонувати, щоб накопичити потрібну суму коштів?

Ситуація 16. Ви вирішили відкрити бізнес і підрахували такі поточні дані за вашим бізнес-проєктом. Орендна плата складе 20 тис. грн, капітальний ремонт приміщення обійдеться вам у 180 тис. грн, а слугуватиме вам приблизно 4 роки. Придбання необхідного обладнання коштуватиме 105 тис. грн і слугуватиме 3 роки. Товарний запас продукції треба підтримувати на рівні 90 тис. грн. Постачальники дозволили мати борг на рівні ліміту у 25 тис. грн і вимагають щотижнево погашати його. Запас грошових коштів для оплати нових поставок треба підтримувати на рівні 12 тис. грн. Середня націнка на продажах складає по факту 50 % до собівартості, середній чек знаходиться на рівні 90 грн. Щоденна середня кількість покупців знаходиться на рівні 70. На оплату комунальних платежів, оплату праці персоналу, охорону, прибирання, податки, інші витрати доводиться витратити 22 тис. грн на місяць. Для стимулювання продажів ви вирішили ввести бонусну частину для співробітників, що сумарно складає 5 % від здійснених магазином продажів.

Побудуйте фінансовий баланс і знайдіть суму ваших інвестицій як підприємця (власний капітал). Розрахуйте операційний леверидж. Він дозволяє визначити, на скільки зросте прибуток підприємства, якщо за інших рівних умов продажі зростуть на 1 %.

Операційний леверидж = (% зростання прибутку) / (1 % зростання продажів).

Індивідуально-дослідні завдання

Завдання 1. Чи згодні ви з тезою: що більше в державі заможних людей, то заможніша держава загалом? Аргументуйте.

Завдання 2. Уявімо середньостатистичну людину, продовольчий кошик якої на місяць має такий вигляд (до речі, перевірте, чи збігаються

дані наведеної таблиці з даними споживчого кошика, який затверджує Кабінет Міністрів України):

Продукти харчування	Кількість, кг/дес.	Ціна за 1 кг/дес., грн
М'ясо	3,7	
Яйця (дес.)	2	
Риба	1,3	
Цукор	2,7	
Олія	1,5	
Картопля	1,2	
Овочі	10	
Фрукти	2	
Хліб	9,1	

Розрахуйте видатки родини, яка складається з трьох працездатних людей, беручи до уваги ціни на продукти на момент виконання завдання. Як зміниться сума видатків родини, якщо ціна м'яса та риби зросте на 20 % на рік, яєць, цукру й олії – на 10 %, хліба – на 5 %, вартість овочів та фруктів зменшиться на 15 % і 10 % відповідно, а вартість картоплі лишиться незмінною?

Складіть кругову та стовпчикову діаграми щодо витрат на харчування однієї людини на місяць. Чим відрізняються зображення даних на круговій і стовпчиковій діаграмах? А тепер скористайтеся сайтом https://www.numbeo.com/cost-of-living/compare_countries.jsp і порівняйте видатки на ці самі продукти в інших країнах, зокрема, країнах – сусідах України.

Завдання 3. Проаналізуйте структуру видатків українських домогосподарств із огляду на закон Енгеля. Чи можна простежити такі ж закономірності? Порівняйте з країнами – сусідами України. Поясніть отримані результати.

Завдання 4. Досить часто можна почути фразу: «Не потрібно скорочувати видатки, треба збільшувати надходження». Яка ваша думка з цього приводу? Які позитивні та негативні наслідки можливі для певної родини, якщо цілком прислухатися до такої поради?

Тести

1. Який із активів є найбільш ліквідним:

- а) гроші;
- б) предмети мистецтва;
- в) нерухомість;
- г) цінні папери.

2. У якій сфері фриланс не може бути застосований:

- а) переклад тексту;
- б) підготовка аналітичного звіту з найбільш популярних професій серед молоді;
- в) торгівля зареєстрованими ліками;
- г) розроблення концепції реклами певних товарів?

3. До переваг фрилансу може належати:

- а) можливість самостійно планувати час роботи;
- б) сплата лікарняного в разі хвороби;
- в) оплачувана відпустка;
- г) гарантованість замовлень від клієнтів.

4. Яка риса є спільною для роботи за наймом та фрилансу:

- а) стабільний дохід;
- б) виплата соціальної допомоги в разі хвороби;
- в) оплачувана відпустка;
- г) «немасштабованість» винагороди за працю?

5. Який чинник, що визначає рівень оплати праці, є об'єктивно лімітованим:

- а) середній дохід, що пропонується на ринку за виконану роботу;
- б) кількість відпрацьованого часу;
- в) бонуси як надбавка до заробітної плати;
- г) обсяг знань і навичок найманого працівника.

6. Сукупність надходжень грошових коштів і матеріальних цінностей, які отримує сім'я упродовж певного проміжку часу (місяць, рік) називають:

- а) видатки;
- б) бюджет сім'ї;
- в) доходи сім'ї;
- г) заробітна плата.

7. Заробітна плата, оплата за відпрацьований понад норму час, премія, бонуси, дохід від підсобного господарства та бізнесу – це:

- а) доходи від активів;*
- б) доходи від поточної діяльності;*
- в) соціальні доходи;*
- г) інші доходи.*

8. Сукупність доходів і витрат сім'ї за певний період часу (місяць, рік) – це:

- а) активи сім'ї;*
- б) доходи сім'ї;*
- в) видатки бюджету;*
- г) сімейний бюджет.*

9. Сукупність платежів, які забезпечують членами родини з метою забезпечення її життєдіяльності називають:

- а) витратами сім'ї;*
- б) неспоживчими витратами;*
- в) податком;*
- д) боргом.*

10. За характером появи витрати є:

- а) тимчасові і постійні;*
- б) очікувані і неочікувані;*
- в) грошові і не грошові;*
- г) первинні і вторинні.*

11. За формою здійснення витрати розподіляють на:

- а) очікувані і неочікувані;*
- б) грошові і не грошові;*
- в) постійні та змінні.*

12. Витрати на придбання і утримання власного житла, на придбання і утримання власного авто, витрати на ведення бізнесу, інвестування – це:

- а) поточні витрати;*
- б) витрати на борги;*
- в) соціальні витрати;*
- г) витрати на активи.*

13. Якщо надходження залишаються в того члена сім'ї, який їх заробив, а витрати, які є спільними для сім'ї, розподіляються порівну або

пропорційно до розміру отриманих надходжень кожного члена сім'ї, то такий бюджет називають:

- а) роздільним;
- б) спільно-роздільним;
- в) спільним;
- г) профіцитним.

14. За рівнем збалансованості виокремлюють три види бюджету. Якщо доходи сім'ї є вищі порівняно з витратами, то цей вид називають:

- а) профіцитним бюджетом;
- б) дефіцитним бюджетом;
- в) збалансованим бюджетом.

15. Іноземна валюта потрібна споживачам, що проживають в Україні, для:

- а) здійснення платежів у магазинах під час перебування за кордоном;
- б) здійснення платежів за товари, придбані в інтернет-магазинах в Україні;
- в) здійснення платежів за мобільний зв'язок в Україні;
- г) усі відповіді правильні.

16. Для чого потрібно сплачувати податки? Оберіть найбільш вичерпну відповідь:

- а) щоб не нести кримінальну відповідальність;
- б) щоб держава мала гроші;
- в) щоб держава могла надавати послуги та товари, які корисні всьому суспільству;
- г) щоб держава могла виконувати свої функції, наприклад, розподіляти кошти серед тих осіб і сфер, які їх потребують, обороняти країну та її громадян, фінансувати освіту, медицину тощо.

17. Які податки належать до групи податків на споживання:

- а) ПДВ і акциз;
- б) акциз і мито;
- в) ПДВ, акциз і мито;
- г) ПДВ, мито й податок на нерухомість.

18. Коли товар перетинає кордон держави, зазвичай треба сплатити:

- а) податок на майно;
- б) нічого не треба сплачувати;

- в) МИТО;
- г) акциз.

19. Документ, який подають до податкових органів; у ньому потрібно зазначити свої доходи та податки до сплати, – це:

- а) податок;
- б) ставка податку;
- в) податкова декларація;
- г) податкова пільга.

20. Розмір податку на об'єкт, що оподатковується – це:

- а) податок;
- б) ставка податку;
- в) податкова декларація;
- г) податкова пільга.

21. Якщо ви впродовж року отримали дохід від здавання квартири в оренду, за що потрібно сплатити податок, то ви повинні:

- а) нічого не робити: якщо треба сплатити податок, то податкові органи вас про це повідомлять;
- б) нічого не робити: ви й так сплатили багато податків зі своєї заробітної плати;
- в) заповнити податкову декларацію та сплатити податки.

Тема 6. Роль фінансистів у забезпеченні ефективності суспільно-економічних процесів

Питання для самостійного опрацювання

1. Особливості професії фінансиста.
2. Сучасні вимоги ринку праці до фінансиста.
3. Завдання і роль фінансиста в управлінні фінансами.

Індивідуальні творчі завдання

Завдання 1. Оберіть одну з наведених у табл. 6.1 категорій професій і зробіть порівняння з професіями у фінансовій сфері. Дослідіть усю інформацію, яку ви можете знайти, про обрану вами категорію професії

і професії у фінансовій сфері. Дізнайтеся, які робочі місця пропонуються в цій категорії і в фінансовій сфері, розміри заробітної плати, яка освіта або професійна підготовка потрібні для обраної в таблиці професії і фінансиста, а також інші цікаві факти. Створіть інформаційний бюлетень про категорію професії, яку ви досліджували і професію у фінансовій сфері. Зробіть інформаційний бюлетень цікавим, із графікою, фотографіями та фактами, щоб надати максимально наочну інформацію. Порівняйте інформаційні бюлетені за обраною категорією і професією у фінансовій сфері.

Таблиця 6.1

Категорії професій

ІТ, комп'ютери, інтернет	ЗМІ, видавництво, поліграфія	Продаж та оренда нерухомості	Секретаріат, діловодство
	Краса, фітнес, спорт	Освіта, наука	Сільське господарство
Будівництво, архітектура	Культура, музика, шоу-бізнес	Охорона, безпека	Страховання
Бухгалтерія, аудит	Логістика, склад, ЗЕД	Закупівлі, постачання	Робочі спеціальності
Готельно-ресторанний бізнес	Маркетинг, реклама, PR	Виробництво, інженери, технологи	Телекомунікації та зв'язок
Дизайн, творчість	Медицина, фармацевтика	Роздрібна торгівля	
Транспорт, автобізнес	Управління персоналом, HR	Фінанси, банк	Юриспруденція

Завдання 2. Сформуйте цілі і способи досягнення професійної майстерності за обраною професією. Складіть особистий графік набуття і розвитку власної професійної майстерності.

Завдання 3. Напишіть есе на тему «Портрет сучасного фінансиста».

Завдання 4. Ознайомтеся зі зразком мотиваційного листа випускника вишу Олександра В., що наведено далі. До речі, ви можете скористатися мережею «Інтернет» й знайти інші зразки мотиваційних листів. Підготуйте власний мотиваційний лист на вакансію за професією, про яку ви

мрієте, у тому числі зважаючи на здобутки, які ви оцінили в попередньому завданні. Чи зможете ви привабити потенційного роботодавця?

Олександр В.
Клочківська, 333,
Харків
Україна

Шановний роботодавцю!

На сайті пошуку роботи я знайшов вакансію маркетолога, яку пропонує ваша компанія. Я вельми зацікавився нею, і цей мотиваційний лист є свідченням мого бажання бути розглянутим вами як потенційний претендент на цю вакансію.

Я закінчив університет і здобув економічну освіту з менеджменту. Під час навчання я проходив шестимісячне стажування у банку, де займався рекламою просування депозитних і кредитних продуктів для фізичних осіб. Цей досвід показав, що я можу одночасно працювати в декількох проектах і допоміг усвідомити, що мультифункціональність є моєю важливою рисою. Результати моєї роботи високо оцінило керівництво, і я маю відповідні рекомендації.

Ваша компанія мене зацікавила тим, що працює не лише на внутрішньому, але й на зовнішньому ринках. Окрім того, фінансові послуги, які ви надаєте, належать до сучасного напряму *FinTech*, який швидко розвивається. Я вважаю, що можу запропонувати вам багато цікавих рекламних рішень, тим паче, що користуюся вашими фінансовими послугами.

Я швидко навчаюся та дуже мотивований. Я довів і під час навчання в університеті, і під час стажування в банку, що вмю працювати самостійно й у команді. Маю велике бажання стати членом вашої успішної команди й сподіваюся продемонструвати свої досягнення під час інтерв'ю.

З повагою –

Олександр В.

Тести

1. *Фінансист, за банківською термінологією* – це:

а) фахівець, який проводить великі грошові операції на легітимній основі;

б) працівник, який здійснює розрахункові операції з суб'єктами ринку;

в) фахівець у банківській сфері економіки держави.

2. Бакалавр з фінансів здатний:

- а) виконувати професійні роботи й обіймати первинні посади, перелік яких наведено в групі «Професіонали»;
- б) виконувати професійні роботи й обіймати первинні посади, перелік яких наведено в групі «Фахівці»;
- в) виконувати професійні роботи й обіймати первинні посади, перелік яких наведено в групі «Керівники, менеджери».

3. Випускник ВНЗ – магістр з фінансів – спроможний:

- а) виконувати професійні роботи й обіймати первинні посади, перелік яких наведено в групі «професіонали»;
- б) виконувати професійні роботи й обіймати первинні посади, перелік яких наведено в групі «фахівці»;
- в) виконувати професійні роботи й обіймати первинні посади, перелік яких наведено в групі «керівники, менеджери тощо».

4. В Україні державне регулюванням професійної діяльності фінансиста здійснюється на базі:

- а) Трудового Кодексу, законів про працю;
- б) наказів Міністерства фінансів України;
- в) наказів Міністерства праці та соціальної політики України.

5. Для фінансиста, який планує підвищувати свою кваліфікацію у сфері фінансового аналізу, пропонуються такі міжнародні програми сертифікації:

- а) CFA і CIIA;
- б) CFA і CPA;
- в) CFA і CMA.

6. Сертифікат – це:

- а) документ, що містить умови договору на підготовку фахівців;
- б) документ, що видається органами освіти та влади і засвідчує якість підготовки фахівця;
- в) документ, що засвідчує той чи інший кваліфікаційний рівень фахівця.

7. Компетентнісна модель фінансиста містить такі основні компетенції:

- а) універсальні, професійні, особистісні;
- б) загальнонаукові, інструментальні та загальнокультурні;
- в) загально-професійні, профільно-професійні, професійно-спеціалізовані.

Рекомендована література

Основна

1. Вступ до фаху : навчальний посібник / [Н. С. Ситник, В. Я. Дубик, В. В. Круглякова] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – 256 с.
2. Троценко Р. Формування професійної компетентності майбутніх фінансистів / Р. Троценко // Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 65. – С. 135–140.
3. Фінансова система України в умовах трансформації соціально-економічних відносин. – Харків : Вид. «Панов А. М.», 2019. – 356 с.
4. Шкварчук Л. О. Вступ до фаху «Фінанси, банківська справа та страхування» : навчальний посібник / Л. О. Шкварчук. – Львів : Простір-М, 2019. – 232 с.
5. Яблочнікова І. О. Особливості підготовки фінансистів – державних службовців у Європі / І. О. Яблочнікова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2016. – Вип. 47. – С. 401–407.

Додаткова

6. Покудіна Л. С. Міждисциплінарна інтеграція як засіб формування готовності майбутніх фінансистів до професійної діяльності / Л. С. Покудіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2016. – Вип. 46. – С. 292–296.
7. Verhun A. Professional competencies formation of future specialists in finance / A. Verhun, O. Mushkudiani // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. – 2018. – Vol. 6. – P. 82–85.
8. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jobs.ua/ukr/dkhp/>.
9. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua>.

10. Каталог посадових інструкцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.jobs.ua/ukr/job_description/.
11. Класифікатор професій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jobs.ua/ukr/classifier/>.
12. Кодекс законів про працю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <https://www.mof.gov.ua>.
15. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу : <http://www.nfp.gov.ua>.
16. Офіційний сайт АССА. – Режим доступу : www.accaglobal.com.
17. Офіційний сайт CFA. – Режим доступу : www.cfainstitute.org.
18. Офіційний сайт CPA. – Режим доступу : www.aicpa.org.
19. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
20. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
21. Сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця навчальної дисципліни «Вступ до фаху». – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7768>.
22. Топ-20 найперспективніших професій у найближчі 10 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mind.ua/news/20178013-top-20-najperspektivnishih-profesij-u-najblizhchi-10-rokiv>.
23. 5 Categories of Finance Competencies for 2020. – Access mode : <https://www.cfo.com/human-capital/2020/01/5-categories-of-finance-competencies-for-2020/>.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Загальні основи спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»	4
Тема 1. Система вищої освіти в Україні.....	4
Змістовий модуль 2. Фінансова система та її складові.....	13
Тема 3. Предмет фінансової науки та еволюція фінансових відносин	13
Тема 4. Фінансова система і фінансові ресурси різних рівнів	21
Тема 5. Основи особистих фінансів.....	27
Тема 6. Роль фінансистів у забезпеченні ефективності суспільно-економічних процесів	36
Рекомендована література.....	40
Основна	40
Додаткова	40

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ВСТУП ДО ФАХУ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Журавльова** Ірина Вікторівна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2023 р. Поз. № 29 ЕВ. Обсяг 43 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*